

Шкурат І.В.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Маркіна Д.А.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті було проаналізовано сфери діяльності, які є частиною та напряму відносяться до креативної економіки. Визначено поняття креативних індустрій згідно чинного законодавства України. Виділено види діяльності, що відносяться до креативних індустрій саме в Україні. Розглянуто підходи до визначення креативної економіки іноземними дослідниками. Окреслено ціннісні та вартісні характеристики продуктів креативного сектору. Переглянуто сучасний стан розвитку креативної економіки в Україні та визначено характерні риси креативної економіки, а саме стимулювання інноваційного розвитку, формування нової культурної спадщини, створенні соціальної і технічної інфраструктури сучасного суспільства, стимулювання промислового сектору, тощо. Проаналізовано необхідність захисту прав інтелектуальної власності, виокремлено інструменти, необхідні до імплементації захисту прав суб'єктів креативної економіки, визначено проблеми та шляхи вирішення державного стимулювання розвитку креативної економіки в Україні, серед яких: протидія корупції за допомогою цифрових інструментів, запровадження дотаційних програм, спрощення та автоматизація реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, формування позитивного іміджу держави на світовому ринку, інформаційна підтримка суб'єктів креативної економіки, з метою покращення міжнародної співпраці та взаємодії. Визначено роль держави у розвитку сектору креативної економіки. Зазначено, що стрімке економічне піднесення української економіки в післявоєнний період можливе тільки за рахунок активного виходу українських компаній на міжнародні ринки, а також, за рахунок залучення іноземного інвестування. Проаналізовано іноземний досвід інструментів впливу державного регулювання та стимулювання розвитку ринку ІТ, виділено заходи та державні програми, що були застосовані Південною Кореєю з метою забезпечення конкурентних переваг національних компаній на світовому ринку.

Ключові слова: креативна економіка, креативна індустрія, державне стимулювання, інтелектуальна власність, післявоєнне відновлення, інноваційний розвиток.

Постановка проблеми. Останні 5 років креативна економіка вважається трендом у світі та є новою стадією розвитку суспільства. Вона характеризується підвищенням ролі інтелектуального та творчого потенціалу суб'єктів ринку, інтенсифікацією конкуренції, мобільністю трудових ресурсів, бурхливим розвитком та використанням останніх цифрових технологій, стимулюванням інноваційного розвитку суміжних галузей, розвитку цифрової торгівлі на базі блокчейну. Локдаун став каталізатором збільшення креативного класу в усьому світі у зв'язку з поширенням децентралізованих інструментів оплати праці, масовим переходом людей на фріланс біржі та актуалізацією потреби у віддаленій праці, що забезпечує мобільність трудових ресурсів, спрощення опо-

даткування, захист інтелектуальної власності тощо. Зважаючи на ці тренди, актуальним аспектом державного стимулювання буде розробка відповідних механізмів стимулювання розвитку національного ринку щодо залучення цих кадрів та створення конкурентних переваг з боку держави та податків, спрощення ведення діяльності національних суб'єктів креативної індустрії, захист їх інтересів тощо.

Зважаючи на соціально-економічну кризу, спричинену повномасштабною війною, креативна економіка може стати однією із ключових галузей післявоєнної економіки, адже вона використовує продукти інтелектуальної та творчої діяльності людини, що не потребують значних реальних інвестицій та мають масовий характер.

На сьогоднішній день в Україні активно розвивається сектор креативної економіки, але наявна відсутність заходів державного стимулювання для суб'єктів господарської діяльності задіяних у даному секторі. Створення ради з креативної економіки [1] не вирішують практичних питань сфери в цілому і є тільки першим кроком до розвитку сектору. Креативна економіка може стати одним із драйверів української економіки у післявоєнний період, зважаючи на наявність талановитих та висококваліфікованих кадрів, світове визнання осіб, груп, компаній, що задіяні у сфері виробництва креативного продукту, а також за рахунок глобального охоплення та великої кількості транзакцій, рекламних інтеграцій, колаборацій та іншої рекламної та підприємницької взаємодії. У зв'язку з тим, що креативній індустрії та креативній економіці в цілому мало приділяється уваги державними інституціями щодо регулювання та стимулювання можна стверджувати, що потенціал сплачених податків та соціальних надходжень є значним та перспективним для держави в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні 20 років було проведено значну кількість досліджень щодо виявлення концептуальних засад креативної економіки, дослідження суб'єктів креативної економіки та виявлення меж креативної економіки. Основні здобутки в цьому питанні належать закордонним дослідникам Дж. Хартлей, Дж. Поттс, С. Чунінгхем, Т. Флю, М. Кеане, Дж. Бенкс [2], Дж. Хоукінс [3], М. Нога, М. Кравец [4], Дж. Ньюбінг [5].

Серед науковців, що займалися питаннями державного стимулювання розвитку ринків, хотілось би особливо виділити А. Барр, С. Тесслер, Н. Ханна [6].

Також, дослідження питань розвитку креативної економіки роблять самі компанії – учасники ринку, наприклад, такі як найбільший у світі розробник програмного забезпечення для креативних індустрій Adobe [7] та ін.

Метою статті є визначення актуальних питань розвитку сектору креативної економіки України, виділення актуальних проблеми державного стимулювання даного сектору економіки та пропозиція дієвих механізмів державного стимулювання для даного сектору української економіки.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені наступні завдання:

1. Виділити основні проблеми розвитку креативної економіки в Україні;

2. Визначити актуальні інструменти державного стимулювання креативної економіки, з метою ефективного державного регулювання сектору креативної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

На сьогодні в Україні на законодавчому рівні було визначено поняття «креативні індустрії» – види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості [8].

До видів діяльності, які створюють творчі послуги та продукти, що потребують необхідної державної підтримки в релевантних формах для забезпечення їх розвитку належать:

- народні художні промисли;
- візуальне мистецтво (живопис, графіка, скульптура, фотографія тощо);
- сценічне мистецтво (жива музика, театр, танець, опера, цирк, ляльковий театр тощо);
- література, видавнича діяльність та друковані засоби масової інформації;
- аудіальне мистецтво;
- аудіовізуальне мистецтво (кіно, телебачення, відео, анімація, мультиплікація тощо);
- дизайн; мода; нові медіа та інформаційно-комунікаційні технології (програмне забезпечення, відеоігри, цифрові технології в мистецтві), архітектура, урбаністика;
- реклама, маркетинг, зв'язки з громадськістю, бібліотеки, архіви та музеї.

Застосування визначеного переліку видів креативної діяльності дозволяє оцінити їх внесок у економічні показники, такі як: ВВП, ВНП, рівень зайнятості населення в даних сферах, кількість суб'єктів господарювання задіяних у створенні креативного продукту та послуг, кількість сплачених податків тощо.

Україна багата на креативні кадри і саме тому питання [8] цього сектору економіки є важливим аспектом здійснення державної політики та розвитку економіки в цілому, що так потребує наша країна, зважаючи на гостру необхідність післявоєнного відновлення економіки.

За словами Дж. Ньюбінгін, передумови «креативної економіки» походять від культурних індустрій, які «старі, як світ» або «старі, як цивілізація». Він пише на цю тему так: «Цифрові медіа та сотні тисяч творчих підприємств, які стали можливими завдяки цифровим технологіям. Так само, як і багато товарів і послуг, яких вимагає все більш складний глобальний ринок. Але бажання

створювати речі, цінність яких не є виключно практичною – речі, які є красивими; які передають культурні цінності через музику, драму, розваги та візуальне мистецтво; які передають соціальну позицію через стиль і моду – ці бажання такі ж старі, як і людське суспільство. Завжди були і завжди будуть люди з уявою та талантом створювати та робити такі речі. І завжди знайдуться люди, готові заплатити їм за це. Це основа креативної економіки» [5, с. 23].

Креативна економіка поєднує економічні цінності з культурними. Що відрізняє креативну економіку від інших секторів бізнес-підприємств, так це складна культурна спадщина, що сягає далеко в минуле. Історично культурна діяльність, як правило, не розглядалася як сфера економіки. Вона складали дозвілля, тобто те, чому люди віддаються після роботи. Вони не були використані в рамках професійної діяльності. Навіть у наш час творчі сектори різною мірою є вираженням культурних, а не економічних цінностей. Окрім «ринкової вартості» (що описує спосіб, у який ринок визначає ціни на товари та послуги) та «функціональної вартості» (що відображає їх відповідну корисність), більшість товарів і послуг креативного сектора також мають «виразну вартість». Міра їхньої значущості для культури не співмірна з вартістю їх виробництва чи корисністю, як у випадку, наприклад, сумка відомого дизайнера, кінофільму, відомого бренду чи новаторського дизайну. Ця додаткова вартість може не мати великого значення в довгостроковій перспективі (наприклад, частина одягу, яка зараз вийшла з моди, рекламний слоган, популярний минулого року); або він може нести з собою повідомлення величезного культурного значення (наприклад, книга чи твір мистецтва); тим не менш, це безперечно ключова відмінна риса, яка дозволяє нам відрізнити креативні сектори від будь-яких інших галузей економіки. Франсуа Міттеран сказав, що «Творіння духу – це не просто товар; елементи культури – не чиста справа» [5, с. 15–16].

Можна виділити наступні характерні риси креативної економіки:

- Використання творчого потенціалу суб'єктів та задіяних осіб;
- Стимулювання інноваційного розвитку та інноваційної діяльності;
- Вплив на поведінку споживачів за рахунок масового охоплення;
- Формування нової культурної спадщини;
- Стимулювання промислового сектору;

- Створює соціальну та технічну інфраструктуру сучасного суспільства.

Фундаментальною передумовою розвитку креативної економіки є дотримання захисту прав інтелектуальної власності в усіх формах. Авторське право, патенти, винаходи, торгові марки та знаки все те, що захищає право власності людини на її творчий продукт, що виражені в належних формах (візуальних, аудіальних та комбінованих) є предметом охорони результатів творчої та інтелектуальної діяльності протягом життя автора та певного проміжку після його смерті, відповідно до чинного законодавства та правового поля діяльності автора чи групи авторів. Саме тому, з метою розвитку креативної економіки в Україні, необхідно запровадити на культурному та законодавчому рівні повагу до дотримання прав авторів через:

- Посилений автоматизований контроль порушень прав інтелектуальної власності та боротьбу із систематичними порушниками та розповсюдженням результатів їх діяльності;
- Створення просвітницьких культурних програм на всіх рівнях з метою формування в громадськості поважного ставлення до інтелектуальної власності;
- Спрощення перевірки об'єктів на предмет власності та прав на їх використання;
- Посилення штрафів та інших покарань за порушення законодавства із захисту прав інтелектуальної власності.

Що стосується заходів державного регулювання та стимулювання, то для цього необхідно вирішити основну проблематику та шляхи її вирішення в контексті державного стимулювання розвитку креативної економіки України в актуальних ринкових умовах, а саме:

1. Цифрова протидія корупції при здійсненні державних дотацій чи грантових програм. З метою запобігання корупції та посилення довіри до держави слід забезпечити запровадження цифрових систем скорингу учасників дотаційних та грантових програм на етапі відбору як елементів соціальної надійності та аналізу претендентів з метою виокремлення та запобігання здійснення корупційних схем на початку.

2. Створення в застосунку Дія можливості легкої подачі заявки для участі у програмах державної підтримки фахівців креативних індустрій з максимально простою формою подачі та автоматизованою перевіркою особистості на її надійність та релевантність до заданого програмного вектору.

3. Запровадження програм дотацій від держави у натуральному або грошовому виразі. Натуральним виміром можуть виступати надання матеріально-технічного забезпечення, спрощення та отримання дозвільної документації, надання бази, просторів для здійснення діяльності тощо.

4. Формування іміджевої політики держави з метою залучення кадрів креативних індустрій до співпраці.

5. Запровадження нормативно-правової бази для формування в Україні швидкісного інтернету 5G.

6. Спрощення та автоматизація процесу реєстрації об'єктів інтелектуальної власності на порталі Дія без участі сторонніх реєстраторів.

7. Інформаційна підтримка суб'єктів креативної економіки з метою покращення міжнародної взаємодії та виходу на міжнародні ринки.

Що стосується ролі держави у розвитку креативної економіки, то тут необхідно провести аналіз заходів, що були б доречними до актуальної ринкової ситуації саме в Україні. Слід зазначити, що стрімке економічне піднесення української економіки в післявоєнний період можливе тільки за рахунок активного виходу українських компаній на світові ринки, а також за рахунок залучення іноземного капіталу в національні підприємства, їх реорганізації та стандартизації згідно до світових норм. Україна має всі можливості виходу на світові ринки інтелектуальних товарів та послуг через своє географічне положення, а також, за рахунок діджиталізації.

Дослідники Бар, Тесслер та Ханна, що займалися дослідженням чинників впливу державного стимулювання розвитку ринку ІТ, виокремили наступні заходи та державні програми що були застосовані Південною Кореєю та Ірландією задля забезпечення конкурентних переваг національними компаніями при виході та конкуренції на світовому ринку [6]:

- Наявність розробленої стратегії позиціонування національного бізнесу та країни;

- Системне використання іміджевих заходів задля формування позитивного сприйняття країни на світовому ринку з метою створення необхідних асоціацій;

- Розвиток глобальних партнерських зв'язків через створення представництв задля знайомства з новими компаніями розробниками програмного забезпечення, взаємної кооперації з посередниками та залучення венчурного капіталу;

- Програми презентації технічних центрів для потенційних постачальників та впливових осіб з метою розширення клієнтської бази;

- Проведення ринкових досліджень з метою розуміння національними постачальниками ІТ послуг та продуктів ринків збуту, їх оцінки та інформаційної підтримки при виході на нові ринки;

- Орієнтація державних інформаційних сайтів, як довідкових сайтів для національних суб'єктів ринку ІТ.

Для суб'єктів креативної економіки в Україні доречним буде створення іноземних представництв, а також розробка профільних інформаційних державних сайтів, де менеджмент або особисто представники креативної економіки могли б отримати доступ до актуальних ринкових, культурних та інших умов ведення бізнесу в іншій країні, що б мали доступні та глибокі пояснення щодо кожного ринку таким чином, аби людина, що ніколи не стикалась із подібною інформацією зрозуміла б її, змогла читати аббревіатури, дані тощо. Окрім того, доречним ще було б зробити в форматі чат боту розширений скоринг ринкових умов, чи надавати доступ до міжнародних ринкових досліджень по запиту, наприклад через інтерфейс чат-боту. Також, особливо актуальним було б створення аналогічних правових систем до Дія.Сіті тільки для креативних індустрій, хоча, наразі в Дія.Сіті [9, 10] вже є представники креативних індустрій, а саме розробники ігор та деякі види ІТ-компаній. Тому буде доречним доповнити перелік основних видів діяльності, чи створити аналогічний правовий простір.

Висновки. Креативна економіка є сегментом національної економіки і охоплює сфери креативних індустрій, визначених чинним законодавством. Основними складовими креативної економіки є інтелект та творчі здібності суб'єктів, задіяних у креативних спеціальностях. Перспективою розвитку сектору є інноваційний розвиток, економічне піднесення, післявоєнне відновлення багатьох суміжних сфер національної економіки, розвиток міжнародних відносин, створення культурних надбань. Саме державне стимулювання та розробка рішень щодо спрощення контактів із державою, можуть зробити креативний сектор економіки одним із драйверів економіки у післявоєнний період, зважаючи на його потенціал.

Для ефективного регулювання та стимулювання креативної економіки необхідно максимально спростити доступ до державних сервісів онлайн пов'язаних із реєстрацією юридичних осіб, їх ліквідацією та реєстрацією об'єктів інтелектуальної власності, запровадити дотаційні програми для креативних індустрій по напрямкам

розвитку державної політики, розширити чи створити аналогічний податковий простір Дія.Сіті, адже деякі з представників креативної індустрії вже є резидентами Дія.Сіті.

Список літератури:

1. Про утворення Ради з розвитку креативної економіки. : Постанова Каб. міністрів України від 19.05.2021 р. № 501. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2021-п#Text> (дата звернення: 23.01.2023).
2. Key Concepts in Creative Industries / J. Hartley et al. SAGE Publications Ltd, 2012. 200 p.
3. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. ALLEN LANE, 2001. 288 p.
4. Noga M., Krawiec M. Conceptualizing Creative Economy. Torun International Studies. 2017. P. 127–137.
5. Newbiggin J. Kreatywna gospodarka: Przewodnik dla poczatkujacych : Навчальний посібник. London : British Council, 2010. 84 p.
6. Tessler S., Barr A., Hanna N. National Software Industry Development: Considerations for Government Planners. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*. 2003. P. 1–12.
7. «Future of Creativity». Adobe, 2022. 51 p. URL: https://s23.q4cdn.com/979560357/files/Adobe-’Future-of-Creativity’-Study_Creators-in-the-Creator-Economy.pdf (дата звернення: 22.12.2022).
8. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» : Закон України від 19.06.2018 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
9. Переваги для резидентів Дія. City. city.diia.gov.ua. URL: <http://city.diia.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2023).
10. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 20.01.2023).

Shkurat I.V., Markina D.A. ACTUAL PROBLEMS OF GOVERNMENT STIMULATION OF THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE ECONOMY IN UKRAINE

The article analyzes the areas of activity that are part of and directly related to the creative economy. The concept of creative industries is defined in accordance with the current legislation of Ukraine. The types of activities that are related to the creative industries in Ukraine are highlighted. Approaches to the definition of the creative economy by foreign researchers are considered. The value and cost characteristics of creative sector products are determined. The current state of development of the creative economy in Ukraine is reviewed, and the characteristic features of the creative economy are identified, namely, stimulation of innovative development, formation of a new cultural heritage, creation of social and technical infrastructure of modern society, stimulation of the industrial sector, etc. The author analyzes the need to protect intellectual property rights, identifies the tools necessary to implement the protection of the rights of creative economy entities, identifies problems and solutions to the state stimulation of the development of the creative economy in Ukraine, including: combating corruption through digital tools, introducing subsidy programs, simplifying and automating the registration of intellectual property, creating a positive image of the state in the world market, and providing information support to creative economy entities. The author defines the role of the state in the development of the creative economy sector. It is noted that the rapid economic recovery of the Ukrainian economy in the postwar period is possible only through the active entry of Ukrainian companies into international markets, as well as through attracting foreign investment. The article analyzes the foreign experience of instruments of influence of state regulation and stimulation of the IT market development, highlights the measures and state programs used by South Korea to ensure the competitive advantages of national companies in the global market.

Key words: creative economy, creative industry, state incentives, intellectual property, post-war recovery, innovative development.